

Pierre Rosanvallon: Le moment Guizot. Gallimard, Paris 1985, 414 s.

Jos Suomessa pyydettäisiin ehdotuksia 'porvariston Leninistä', kenellekään ei varmasti tulisi mieleen François Guizot (1787—1874). Jotkut ehkä muistaisivat hänet historioitsijana, toiset 'heinäkuun monarkian' (1830—1848) ministerinä. Pierre Rosanvallon näkee kuitenkin sekä Guizotin restauraatioajan kirjoituksissa että hänen käytännön toiminnassaan projektin porvariston tai keskiluokkien ('les classes moyennes') Guizotin omalla termillä ilmaisten hegemonian systemaattiseksi organisoimiseksi 'poliittisen' ja 'yhteiskunnallisen' järjestelmän suhteen synkronisoimisen kautta.

Ranskan 1800-luvun intellektuaalisesta historiasta on viime aikoina kirjoitettu tähänastista kuvaa *revidoivia* kirjoja muitakin. Pierre Rosanvallon (synt. 1948) ei kuitenkaan ole ammatihistorioitsija sanan ahtaassa mielessä. Hänen poliittinen taustansa on ns. 'toisessa vasemmistossa': hän on toiminut CFDT-ammattiliiton lehden toimittajana ja julkaissut teokset *L'âge de l'autogestion* (1976) ja (yhdessä Patrick Viveret'n kanssa) *Pour une nouvelle culture politique* (1977), joissa vaaditaan irrottautumista perinteisen vasemmiston valtiojohtoisuudesta sortumatta anarkistien ym. politiikanvastaisuuteen (ks. myös teokset *La crise de l'Etat-providence* (1981) ja *Misère de l'économie* (1982) sekä hänen toimittamansa lait-os Ostrogosskin klassisesta teoksesta *La démocratie et les partis politiques* (1979). Nykyisin Rosanvallon opettaa sosiologiaa 'Ecole des Hautes Etudes en Sciences sociales'issa — vaikka hänellä ei juuri olekaan tekemistä nykyranskalaisen sosiologian päävirtausten kanssa.

Tärkein peruste Guizot-teokseen tarttumiselleni oli ihastuminen Rosanvallonin v. 1979 julkaisemaan kirjaan *Le capitalisme utopique*. Siinä hän esittää pelkistetysti sen, millaisista kysymyksenasetteluista ja ideoista lähtiessään

1700-luvun yhteiskuntasopimusteoriat 'poliittisine' tarkastelutapoineen jäivät syrjään 'yhteiskunnallisesti' tai 'taloudellisesta' lähtevien oppien tieltä, jotka muodostivat omat tieteenalansa. Tämä teos onkin lukemisen arvoinen perspektiivinä politiikan tutkimuksen historiaan suhteessa 'sosiologismiin' ja 'ekonomismiin', jotka näihin päiviin asti varauksitta ovat hallinneet modernien 'yhteiskuntatieteilijäin' identiteettiä.

Nyt arvioitavaa Guizot-teosta voi tavallaan pitää kapitalismi-teoksen jatkeena. Tarkastelutapa on tosin nyt keskitetty ranskalaiseen kontekstiin ja ohjelmalliselta tasolta on siirretty perinpohjaiseen lähteidenkäyttöön nojaavaan historiantutkimukseen, joka on kuitenkin tietoisesti tulkitsevaa luonteeltaan (mm. Guizotin elämäkerta esitetään vain liitteessä). Alaviitteessä sivulla 266 Rosanvallon eksplisiittisesti hyväksyy Quentin Skinnerin historianrevision ohjelman lähteidenkäytön suhteen. Samoin koko teos nojaa mm. Skinnerin propagoimalle ajatukselle, että Guizot'n ajattelua ja toimintaa on tutkittava hänen omista kysymyksenasetteluistaan lähtien.

Teoksen lähtökohdista ovat Ranskan 'vuoden 1814 sukupolven' kokemukset sekä restauraation ja heinäkuun monarkian ajan intellektuaalisen ja poliittisen historian ymmärtäminen näistä lähtökohdista käsin, ei vuoden 1789 tai vuoden 1848 perspektiivistä. Tuon sukupolven olennainen kysymys oli Rosanvallonin mukaan: 'miten päättää vallankumous'. Guizot on tämän sukupolven *primus inter pares* — mutta hänen rinnallaan oli koko joukko muita samansuuntaisesti ajattelevia poliitikkoja, tutkijoita ja publisisteja (tunnetuin heistä ehkä Victor Cousin, josta 1830-luvulla tuli eräänlainen ranskalaisen yliopiston pääideologi) — joista käytettiin nimitystä 'les doctrinaires'. Rosanvallon tukeutuu teoksessa usein Guizot'n ohella myös näiden muiden 'doktrinaarien' ajatuksiin. Teos ei siis ole tutkimusta Guizot'n ajattelun kehityksestä, vaan sen ohjelman ja kontekstin yhteenkietoutuman tulkintaa josta Rosanvallon (ilmeisesti J.C. Pocockin *The Machiavellian moment*-teokseen viitaten) käyttää nimitystä 'Le moment Guizot'.

'Ranskan vallankumouksen päättäminen' merkitsee Guizot'lle yritystä 'pelastaa' v. 1789 alkaneesta vallankumouksesta sen peruuttamaton 'modernisoiva' aspekti, mutta irrottaen sen 'anarkiaan' ja 'terroriin' vievästä radikalismista, jonka juurena nähdään yhteiskuntasopimusteoriat voluntaristisine oppeineen kansan suvereenista tahdosta. Keinona vastustaa sekä taantumusta että anarkiaa on edistykseen ja järjestyksen yhteenliittäminen 'tieteellisen politiikan' avulla.

Ajatus 'tieteellisestä politiikasta' on restauraation kontekstissa suorastaan triviaali. Guizot ja doktrinaarit erottautuvat kuitenkin ekonomistisesta markkinaideologista samoin kuin myös saint-simonistisesta pyrkimyksestä redusoida vallankäyttö hallintoon. Yhteistä Saint-Simonin oppilaan Comten kanssa Guizot'lla on sosiologinen perusnäkemys: 'anarkia' merkitsisi sen 'sosiaalisen siteen'

murtumista, joka 'pitää yhteiskuntaa koossa' ja josta perhe on Guizot'lle paradigmaattinen esimerkki: hänelle olisi päätöksenteko perheessä yleisellä äänioikeudella absurdia — tieteellinen politiikka johtaa yhteiskuntaa kuten isä perhettä. Mutta Guizot näkee pelkän 'yhteiskunnan' luonnontilan ylittävän 'politiikan' tarpeelliseksi. Valta ja hallitus nojaavat yhteiskuntaan, mutta yhteiskunta ei ole itseriittävä vaan hallituksella on Guizotin sanoin »kyky ymmärtää yleiset tarpeet» (s. 50) 'Tieteellinen politiikka' merkitsee siis 'yleisen edun' toteuttamista yhteiskunnan olemassaolevan tilan ymmärtämisen pohjalta.

Guizot'n 'tieteellisen politiikan' ohjelmassa kansansuvereenisuus on korvattu 'järjen suvereenisuudella'. Yksilöllisten tahdon ja oikeuksien sijasta 'järki' on määritelmän mukaan epäpersoonallinen ja historiallisesti relatiivinen (näissä suhteissa Guizot tulee lähelle Hegeliä). Guizot'n ja doktrinaarien poliittisen ohjelman avain on kuitenkin siinä, että tiettyjen ihmisten oletetaan voivan 'toimia järjen mukaan', ts. olevan muihin verrattuna suhteellisesti 'kyvykkäämpiä' (les capacités). Välitys yhteiskunnasta valtioon ja hallitukseen nojaa tässä ajattelussa 'kyvykkäiden' edustukseen, tarkemmin sanoen 'kyvykkyyden' oletettujen merkkien varaan rakennettuun äänioikeus- ja vaalikelpoisuusjärjestelmään. Doktrinaarit halusivat siten korvata vanhan aatelin 'hengen aristokratialle'. Vuoden 1831 äänioikeusreformi liittyy näiden 'kykyjen' tulkintakiistaan samoin kuin 'kyvykkyyden' taisteluun pelkkää omaisuussensusta vastaan.

Tunnusomaista Guizot'n ajattelulle on 'kyvykkyyden' yhdistäminen 'keskiluokkiin', joista siten tulee hänen ajattelussaan yhteiskunnan 'yleisen edun' edustaja. Tähän nojaavat taas keskiluokkien hegemoniapyrkimykset ja niitä vastaavat organisoitumisvaatimukset. Tässä tarkoituksessa Guizot siis pyrkii tekemään keskiluokista johtosemastaan tietoista poliittista eliittiä. Tähän tiedostamisprosessiin liittyy hänen Ranskan historian tulkinnan revisionsa keskiluokkaisesta näkökulmasta samoin kuin poliittisen kasvatuksen instituutioiden luominen ministerikaudella. Juuri tässä Guizot'n ohjelma kuitenkin pettää: ranskalainen porvaristo pikemminkin menettää 'heinäkuun monarkian' kaudella kiinnostuksensa 'yleistä etua' kohtaan. Vuoden 1848 jälkeen porvariston joutuessa tekemään politiikkaa, siihen vetoaa pikemminkin Thiersin taktisesti häikäilemätön luokkaintressien ajaminen kuin Guizot'n historianfilosofia. Rosanvallonin mukaan 'Guizot'n momentti' kokee tietyn renessanssin III tasavallan alussa (n. vuoteen 1890) saakka, jolloin Gambetta, Ferry ym. 'konservatiiviset tasavaltalaiset' pyrkivät yhdistämään Guizot'n ajattelun, erityisesti 'kyvykkäiden' apologian, hänen sitkeästi vastustamansa yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden käyttöön.

Rosanvallonin mukaan Guizot'ta ja doktrinaareja on vaikea luokitella ismeihin: 'järjen' puolustus erottaa heidät traditionalisteista, mutta 'vallankumouksen päättäminen' merkitsee konservatismia, sellaisen yhteiskunnan

johtamista, joka tietää »että sillä ei ole enää vallankumousta edessään». Tässä mielessä 'konservatismi' on Rosanvallonin mukaan yhteistä kaikille 1800-luvun vallankumousaateille, myös Marxille: »kommunismi . . . eliminoi politiikan konfliktin piirissä antaakseen ihmiskunnan astua asioiden hallinnon tilaan» (s. 278). Guizot näkee vuoden 1830 vallankumouksen — Englantia vuonna 1688 analogiana käyttäen — vallankumouksen lopettamisena ja pettyy siihen kuin 'epäjärjestys' ei lopukaan vaan pikemminkin pahenee 'heinäkuun monarkiassa' hänen itsensä ollessaan ministerinä. Näin 'tulevaisuushakuisen konservatismi' vähitellen rappeutuu sovinnaiseksi olevien olojen puolustukseksi, joka ei ymmärrä vuoden 1848 vallankumousta eikä sitä, miksi ultramonarkistit vuoden 1849 vaaleissa julistautuvat tasavallan kannattajiksi.

Tämä kaikki on Rosanvallonin mukaan johtanut Guizot'n huonoon jälkimaineeseen, jossa ei ymmärretä hänen alkuperäisiä lähtökohtiaan. Tämä ei tietenkään tarkoita suositusta 'paluiksi Guizot'hon' mutta kylläkin hänen kysymystensä aktualisoimista nykytilanteessa.

Sosiologien kirjoittaessa historiaa tulos on tavallisesti historian oikomista ja yksinkertaistavaa vääristelyä. Näin ei ole Rosanvallonin laita. Silti en ole varma siitä, onko Guizot'n momentin 'ajankohtaisuuteen' viittaaminen lainkaan tarpeellista: eikä pelkkä jälkiviisauden radikaali välttäminen ja historiallisen kuriositeetin huolellinen rekonstruktio olisi riittävä. Tai sitten teosta voisi lukea parodiaa modernista 'kyvykkyyks'-ideologioiden renessansista ja monista muistakin sosialidemokraattisista ajatusvoista. Tällaisena se herättää pikemminkin mielenkiintoa 'anarkiaan' vievien ajatustapojen rehabilitointiin.

Vastakohtana Guizot'n prosessiajattelulle ja 'tieteelliselle politiikalle' voisi pikemminkin nostaa esiin eräiden vastavallankumouksellisten ajattelijain, kuten de Maistren tai Donoso Cortesin, näkemyksiä ratkaisumomentin kiertämättömyydestä, mikä implisiittisesti sisältyy Rosanvallonin 'politiikan puolustukseen tieteellistämistä vastaan'. Tältä kannalta olisi odottanut debattia Carl Schmittin ensimmäisen maailmansodan jälkeisten vuosien keskeisten teosten (*Politische Romantik, Die Diktatur, Politische Theologie*) kanssa.

Itse luin sitaatteja tarkasti siltä kannalta, käytetäänkö 'la politiqueta' 1800-luvun alkupuolen Ranskassa jo selkeästi toiminnallisena käsitteenä vai tiettyyn sektoriin kohdistuvan oppialan nimenä. Kun 'doktrinaarit' puhuvat 'tieteellisestä politiikasta', ei käy yksiselitteisesti ilmi se kumpaa tarkoitetaan, eikä Rosanvallonkaan kiinnittä tähän detaljoitua huomiota. Pikemminkin hän olettaa ilman muuta toiminnallisen merkityksen olevan käytössä. Tässä suhteessa alkutekstejä lukemalla voisi ehkä päästä hyvinkin kauaskantoiseen polemiikkiin hänen tulkintansa kanssa.

KARI PALONEN